

25.9.2017

Sosiaali- ja terveystieteiden valtiokunta
Asiantuntijakuuleminen 26.9.2017

HE 100/2017 vp Hallituksen esitys eduskunnalle alkoholilain ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

Esitän yllä mainitun hallituksen esityksen johdosta kunnioittavasti seuraavat seikat:

1. Yhteenveto

Hallituksen esityksessä uudistettaisiin nykyinen alkoholilainsäädäntö, joka on keskeinen yhteiskunnallinen ohjauskeino alkoholin aiheuttamien haittojen ehkäisemiseksi ja vähentämiseksi. Hallituksen esityksen perusteluissa on kuvattu kattavasti säänneltävän ilmiön kehitys ja nykytila, erilaiset sääntelymahdollisuudet sekä niiden vaikutukset.

Käytännössä esitys alkaa etyylialkoholin fysiologisista vaikutuksista ihmisen elimistöön ja etenee alkoholijuomien kulutuksen ja alkoholimarkkinoiden kansanterveydellisiin, sosiaalisiin, yhteiskunnallisiin ja taloudellisiin vaikutuksiin. Esityksessä kuvataan erityisesti niitä vaikutuksia, joita esityksen toteuttaminen aiheuttaa. Keskeisimmät asiantuntijatahot ovat olleet Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos, Valvira ja Maailman terveysjärjestö WHO.

Alkoholilain 1 §:n mukaan lain tarkoituksena on - kuten nykyisinkin - ehkäistä alkoholin aiheuttamia haittoja. Esitys täyttää lain tarkoitusta siinä suhteessa, että alkoholijuomien kulutuksen ja markkinoiden sääntely vähentää yksilöiden ja yhteiskunnan kokemia alkoholihaittoja. Toisaalta esityksen toteuttaminen lisää varmuudella alkoholihaittoja verrattuna nykytilaan. Esitys voi lisätä erityisesti terveyden epätasa-arvoa ja väestöryhmien hyvinvoinnin polarisoitumista.

Tässä suhteessa esityksen merkittävimmät muutokset liittyvät alkoholijuomien saatavuuden lisäämiseen kaupoissa, kioskeissa ja huoltamoilla. Lisäksi esityksessä puretaan anniskeluravintoloita koskevaa sääntelyä merkittävästi. Osa norminpurusta sisältää terveys- ja turvallisuusriskejä ja osa muutoksista on tässä suhteessa neutraaleja.

Lakiesitys lisää alkoholin myyntiä nykyisestä. Myynnin lisäys vaikuttaisi positiivisesti panimotuotteiden valmistajiin ja päivittäistavarakaupan toimijoihin - eniten pienpanimoihin ja pieniin myymälöihin. Suurimmat taloudelliset menetykset koskettaisivat Alko Oy:tä. Anniskelu-alan norminpurut hyödyttävät koko alaa, mutta toisaalta alkoholin saatavuuden lisääminen kaupoissa on omiaan heikentämään anniskeluravintoloiden toimintaedellytyksiä.

Alkoholijuomien myynnin lisäys lisää valtion alkoholiverotuloja. Toisaalta alkoholihaittojen lisääntyminen vaarantaa julkisen talouden säästötavoitteita ja koko elinkeinoelämän kilpailukykyä. Esityksessä ei ole varsinaisesti arvioitu sitä, mitä vaikutuksia alkoholijuomien saatavuuden lisääminen tämän esityksen toteuttamisen jälkeen aiheuttaisi.

2. Esitykseen liittyviä lisätietoja

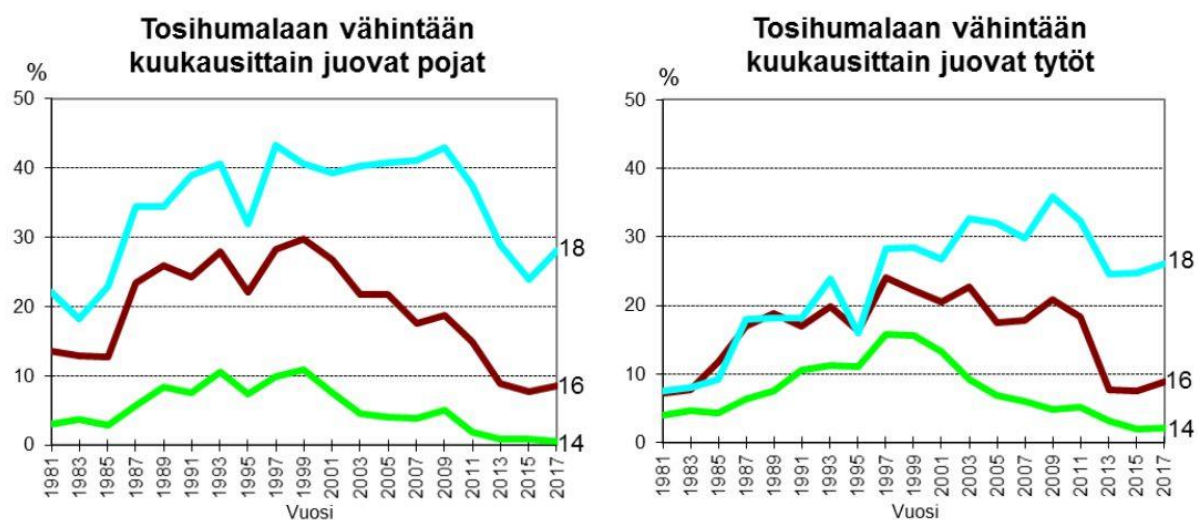
2.1. Lasten ja nuorten juomisen väheneminen on juuri pysähtynyt

Kesällä 2017 julkaistun Nuorten terveystapatutkimuksen mukaan

”...Raittiiden osuuden lisääntyminen pysähtyi vuosien 2015 ja 2017 välillä. Samoin pysähtyi alkoholin käytön ja humalajuomisen pitkään jatkunut väheneminen. Alkoholin käyttö oli kuitenkin edelleen hieman harvinaisempaa kuin neljä vuotta aikaisemmin. Yksikään alaikäinen ei ollut ostanut juomaa itse Alkosta. Useimmiten alkoholin osti nuorille joku muu...”

Uusimman kouluterveyskyselyn osin julkaisemattomien tietojen mukaan 9. luokkalaisilla raitti-
us on edelleen lisääntynyt, mutta humalajuomisen positiivinen kehitys on pysähtynyt.

Muutos näkyy esimerkiksi tosihumalaan vähintään kerran kuukaudessa juovien kuviosta.

Lähde: Nuorten terveystapatutkimus 2017: Nuorten tupakkatuotteiden ja päihteiden käyttö sekä rahapelaaminen; STM Raportteja ja muistioita 2017:28.

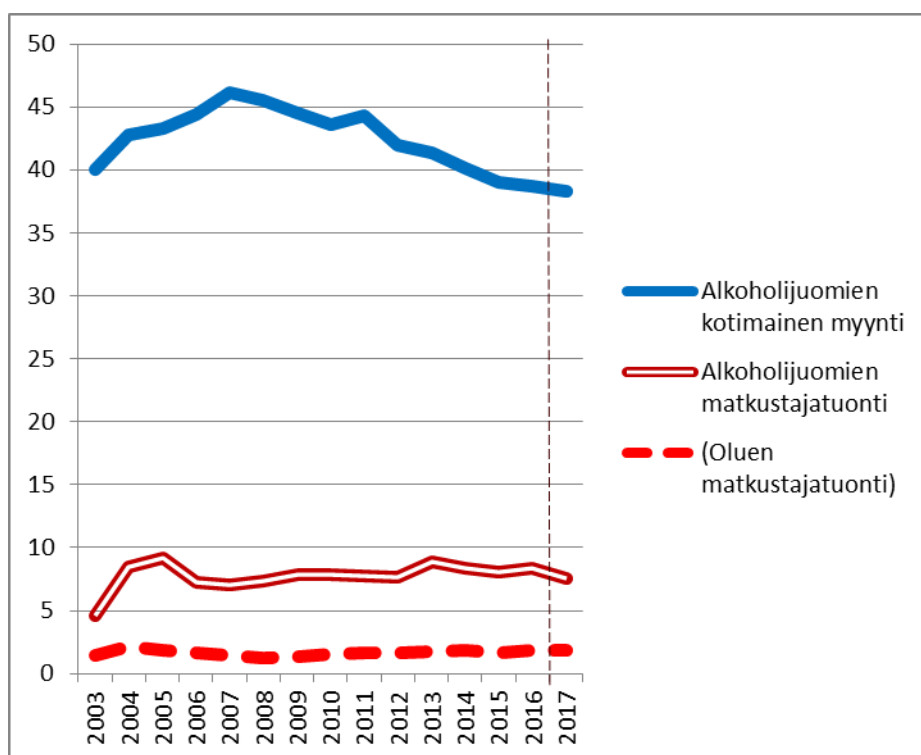
Tutkimusaineistosta julkaistaan marraskuun alussa osio, jossa tarkastellaan lasten ja nuorten suosituimpia alkoholijuomia. Aiemmassa tutkimuksessa niiden lasten ja nuorten, jotka joivat eniten ja humalahakuisimmin, suosituin juoma oli olut.

2.2. Alkoholijuomien matkustajatuonti on juuri kääntynyt laskuun

Todennäköisesti tiistaina 26.9. julkaistaan uusin matkustajatuontitilasto ajanjaksolta 09/2016 - 08/2017. Kun edellisen tiedotteen mukaan matkustajatuonti oli kasvanut, tuonti on nyt kääntynyt laskuun. Muutos on tilastollisesti merkitsevä.

On toisaalta huomattava, että matkustajatuonnin merkitystä on ylikorostettu molempiin suuntiin mentäessä. Tämä johtuu ainakin osittain siitä, että alkoholimarkkinoiden kokonaiskuva jää vuosittaisten muutosten vaihtelussa epäselväksi. Oheisesta kuvioista on nähtävissä, että matkustajatuonti on pysynyt määrällisesti suunnilleen samana taloustilanteesta ja Suomessa toteutetuista alkoholiveronkorotuksista huolimatta. Sen sijaan ainakin edellä mainituista syistä johtuen alkoholin kotimainen myynti on vähentynyt 500 miljoonalla alkoholiannoksella (12 grammaa) vuodessa.

Alkoholijuomien myynti ja matkustajatuonti 2003 - 2017 100 % alkoholina; miljoonaa litraa.

2.3 Kaupan oluen hintataso jää mahdollisesta veronkorotuksista huolimatta huomattavan edulliseksi - erityisesti A-oluelle

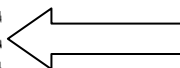
Alkoholijuomien kulutukseen vaikuttavat keskeisesti hinta ja saatavuus. Hallituksen päättämä alkoholiveronkorotus nostaisi kaikkien alkoholijuomien hintaa. Koska tarkempia tietoja ei vielä ole, voidaan suunnilleen arvioida, että esimerkiksi yhden oluttölkin alkoholivero nousee noin 5–7 senttiä. Joka tapauksessa halvimman oluen hintataso jää korotuksenkin jälkeen halvemmaksi kuin esimerkiksi monen virvoitusjuoman hintataso.

Ilo palvella entistä varhaisemmin!

Lidl Suomi Ky
Helsinki-Pakila
Pakilantie 46-48
FI 1615779-0

	EUR
Laitilan jaffa	0,84 B
Pantti 0,33l tölkki	0,15 A
Red Bull	1,60 B
Pantti 0,25l tölkki	0,15 A
Kotimainen lager-olut 4,5%	0,68 A
Pantti 0,33l tölkki	0,15 A
Panda suklaarusinoita	1,20 B

Yhteensä

4,77

A-oluen alkoholivero on verorakenteen johdosta noin 10 senttiä korkeampi kuin keskioluen alkoholivero. Jos valmistuksen ja kaupan kustannusrakenteissa ja katteissa ei tapahdu merkittäviä muutoksia, halvimmat A-oluen hinnat olisivat ilman alkoholiveron korotusta noin 0,80 senttiä tölkiltä ja alkoholiveron korotuksen kanssa joka tapauksessa alle 0,90 senttiä tölkiltä.

Tällainen alkoholiverotuksen nostaminen ei kompensoi alkoholilain uudistuksen terveysvaikutuksia, mutta se vähentää niitä ainakin tilapäisesti.

3. Alkoholilain kokonaisuudistuksen muutoksia taulukoituna

Nykytila	HE 100 / 2017 vp
Alkoholilainsäädäntö koostuu alkoholilaista ja sen nojalla annetuista 13-15 asetuksesta (s. 8).	Lainsäädäntö kootaan yhteen alkoholilakiin ja sen nojalla annettaviin 2–3 asetukseen (s. 126).
Alkoholilaki koskee yli 2,8 % aineita - poikkeuksena säädetty, että vähittäismyyntin ja anniskelun ikärajat sekä mainonnan rajoitukset koskevat yli 1,2 % juomia.	Laki koskee yli 1,2 % aineita - yhdenmukainen EU-säätelyn kanssa - em. poikkeuksia ei enää tarvita, mutta nykytila enintään 2,8 % juomien vapaasta valmistuksesta ja myynnistä säilytetty 6 §:ssä.
Alkoholielinkeinon luvanvaraisuus	Alkoholielinkeinon luvanvaraisuus säilyy - poikkeukset koottu 6 §:ään. - Vienti(verkkokauppa) erikseen sallittu
Alkoholijuomien vähittäismyyntimonopoli - poikkeuksena enintään 4,7 % käymisteitse valmistetut kaupoissa - poikkeuksena tilaviini- ja sahtimyymlät	Vähittäismyyntimonopoli säilyy muutettuna: - kauppoihin (ja ravintoloihin) kaikki enintään 5,5 %:n alkoholijuomat valmistustavasta riippumatta - poikkeuksiin lisätään käsityöläisolut
Lupahallinto ja valvonta Valviralla ja aveilla.	Lupahallinto ja valvonta säilyy Valviralla ja aveilla. - aluetaso siirtymässä maakuntiin (kuten tupakkahallintokin). - uutena seuraamusmaksu 71 §:ssä - luvan peruuttamisen edellytykset tiukkenevat 72 §:ssä
Alkoholilaissa ei ole omavalvontaa - poikkeuksena 21 c §:ssä ravintolan ”anniskelualueen rajaamista, henkilökunnan määrää ja tehtäviä koskeva suunnitelma”.	Omavalvonta säädetään pääsäännöksi 56 §:ssä: - kaikille luvanhaltijoille oma yksilöllinen omavalvontasuunnitelma: velvoitteet, riskit ja varmistaminen. - 57 §: käytävä läpi henkilökunnan kanssa - voidaan yhdistää ElintL ja TupL:n omavalvontasuunnitelman kanssa - käytännöt suunnitellaan yhdessä alan järjestöjen kanssa.

Nykytila Alkoholijuomien valmistus Kotivalmistus on mahdollista AA 5 §:n mukaan vain määrättyistä raaka-aineista, joiden ”maku- ja aro-miaineokset ovat juomassa selvästi havaittavissa”. Väkevien alkoholijuomien mainontakiellon vuoksi valmistajat eivät saa edes kertoa tuotteistaan esim. internetissä. Alkoholijuomien maahantuonti Alkoholijuomien etämyynti kielletty 8 (,13 ja 14) §:ssä. Ei mitään ikärajoja maahantuonnille. Alkoholijuomien maahantuonti kielletty ETA-alueen ulkopuolelta alle 20 h / 72 h matkoilta. Alkoholijuomien vähittäismyynti Kaupat, kioskit ja huoltamot sekä tilaviini- ja sahti-myymlät poikkeuksina Alkon vähittäismyynti-monopoliin. Kaupan myyntiaika klo 09–21 / 365. Alkon myyntiaika 9–20, 9–18 ja – ; pyhä- ja juhla-päivärajoituksineen. Kaupalla myymäläauto- ja -venemahdollisuus.	HE 100/2017 vp Alkoholijuomien valmistus Kotivalmistuksen ehdot ja valvontatarve poistuvat. Kotivalmistusta ei kuitenkaan tislamalla ja vain omaan käyttöön (6§). Valmistajille (ym.) oikeus esitellä tuotteitaan paine-tussa tai tietoverkossa esitetyssä tuoteluettelossa (ei kuitenkaan esim. videomainontaa). Alkoholijuomien maahantuonti 8 § siirretty 32 §:ään sellaisenaan. Pykälään mahdol-lisuus palata KKO:ssa olevan Visnapuu-tapauksen jälkeen. Mietojen maahantuonnilla 18 vuoden ja väkevien tuonnilla 20 vuoden ikäraja. 20 h muuttuu 24 tunniksi - kuten tupakkalaissa. Alkoholijuomien vähittäismyynti Kaupan poikkeusta laajennetaan alkoholijuomien vahvuuden (5,5 %) ja valmistustavan (tislaus) suh-teen. Lisäyksenä uusi poikkeus max. 12 % käsityö-läisöluiden valmistajille määritelmiseen + elintarvi-kemyyntivaatimus poistetaan valmistajilta. Anniskeluluvanhaltijoille itsenäinen oikeus alkoholi-juomien vähittäismyyntilupa samoin ehdoin kuin kaupalla. Kaupan myyntiaika entisellään. Alkon myyntiaika 9-21, 9-18 ja –. Pääsiäislauantai 9–18 ja jouluaatto (sekä juhannusaatto) 9–12. Kaupan lisäksi myös Alkolla ko. mahdollisuus - vain säännöllisellä reitillä. Alkon huutokauppa.
--	---

Nykytila	HE 100/2017 vp
Alkoholijuomien anniskelu Keskiolet- viini- ja A-oikeudet erikseen. Eri oikeuksiin kuuluvat erilaiset vastaavan hoitajan kelpoisuusvaatimukset (koulutus ja kokemus) Henkilökunnalla 18 vuoden ikäraja - alan opiskelijana 16 v. Yksityiskohtaiset annoskorajoitukset - vain yksi kerrallaan. Anniskelu velaksi kielletty. Valviran poikkeusluvala luottokortin credit sallittu... Ravintola ei saa ostaa alkoholijuomiaan vähittäismyyntiluvanhaltijalta. Tilapäiset anniskeluluvat haetaan aina erikseen. Ravintoloiden yhteiset anniskelualueet eivät ole mahdollisia + laki ei tunne hotellien minibareja. Ravintoloiden aukioloajat MaRa-laissa. Anniskelu-aika päättyy klo 01.30. Jatkoaikalupa klo 5:stä, klo 02.30:een tai 03.30:een voidaan hakea erityisin ohjelma- ym., perustein max. kahdeksi vuodeksi kerrallaan. Ravintola suljettava ½ tunnissa. Häiriötapauksissa ravintolalle voidaan määrätä esim. anniskeluajan rajoituksia- mutta vain lupaa myönnettäessä.	Alkoholijuomien anniskelu Kaikki luvat A-lupia. Lisäksi ravintoloille mahdollisuus 5,5 % vähittäismyyntiin. Vuorovastaavan erityiset pätevyysvaatimukset poistuvat. Osaamistodistus ("Alkoholipassi") vaaditaan kuitenkin. 16 vuotta täyttänyt saa anniskella vuorovastaavan valvonnassa Rajoitukset poistuvat kokonaan eli tuplat ym. sallituiksi. Asiakkaalla aina oikeus tilata vain yksi annos. Huomio omavalvontaan. Velaksimyyntikielto poistuu. Huomio omavalvontaan. Ostaminen on sallittu tukkumyyjän lisäksi myös vähittäismyyjältä (esim. varastojen täydentäminen). "Blanco-hyväksytyllä" anniskelualueella saavat kaikki luvanhaltijat anniskella ns. catering-ilmoituksella (20§, esim. festivaalit, edustustilaisuudet, luontomatkailu - ei vähittäismyyntiä, paitsi tuote-esittelyyn.) Ns. food court-alueet mahdollisiksi - samoin kuin hotellien minibarit. Aukiolo vapautetaan kuten kaupalla 2016. Anniskelu-aika päättyy klo 01.30, mutta anniskelua saa jatkaa ilmoituksella enintään kello 4:ään. Alkoholijuomia saa nauttia enintään kello 5:een. Sulke-misvaatimus poistuu. - jatkoaikaa ei ulkona ja edellytyksenä yleensä jär-jestyksenvallvojat 1/100 asiakasta. - kunnan rajatun alueen veto-oikeus "asukkaiden turvallisuuden edistämiseksi". Rajoituksia voidaan määrätä myös toiminnan kestä-essä, mutta tiukemmin edellytyksin ("jos välttämä-töntä" esim. asuinmeluhaitan vuoksi.)

Nykytila	HE 100/2017 vp Lähiympäristön lausuntomahdollisuuksia lisätään. Rangaistussäännöksissä kriminalisoidaan toisen henkilöllisyystodistuksen käyttäminen vähittäismyynissä ja anniskelussa (90 §).
Kansainvälisen liikenteen vähittäismyynti ja anniskelu Pääsääntöisesti edellyttää vain ilmoitusta - oma asetus. Mainonta ja myynninedistäminen Mainontasäännökset uusittiin alk. 2015. Väkevien mainintakiellon poikkeuksena Alkon ja muiden vähittäismyyjien (eli laivat ja lentokoneet) hinnastot painettuna ja verkossa. Lyhytaikaisten erikoistarjousten mainostaminen vähittäismyynissä ja anniskelussa kielletty. Verottomat ja denaturoidut tuotteet ja alkoholi- valmisteet Verottomuudet on säädetty AL 17 §:ssä ja alkoholi- juomaverolaissa. Ehtoollisviinit ovat nykyisin verotomia. Väkiviinan ja alkoholivalmisteiden denaturoinnista ja luvista säädetään yksinomaan asetustasolla.	Kansainvälisen liikenteen vähittäismyynti ja anniskelu Ilmoituksenvaraista sekä aluksissa että lentoasemilla. Vähittäismyynti- ja anniskeluajat täysin vapautettu aluksissa, Suomen alueella kuitenkin ei 4.00-5.30. Markkinointi (määritelmä 3 §:ssä) Pääsäännön mukaan nykyiset säännökset. Myös valmistajat, tukkumyyjät ja ravintolat saavat esittää tuoteluettelonsa painotuotteena ja avoimessa verkossa Ravintoloiden Happy hour -tarjousten mainostaminen vapautetaan. Vähittäismyynti- ja anniskelubonukset kielletään - koskee myös laivoja ja Viroa. Verottomat ja denaturoidut tuotteet ja alkoholi- valmisteet Kaikki verottomuudet siirretään alkoholijuomaverolakiin. Verovapaus on poistettu. Denaturointisäännökset siirretään lain 8 lukuun: Pää tavoitteena estää verottomien teollisuus- ym. alkoholien käyttö nauttimistarkoituksiin. Alkoholijauheet, -jäätelöt ym. epätavalliset tuotteet alkoholijuomien sääntöjen mukaan: Esim. 4 % jäätelö edellyttää vähittäismyyntilupaa ikärajavalvontoi- neen ja 6 % jäätelöä vain Alkosta...

Muut	Muut
Alkoholijuomien nauttiminen on kielletty ”julkisessa tilaisuudessa” ja ravitsemisliikkeessä. Ilmoitusvelvollisuus poliisille yleisessä huoneistossa pidettävästä yksityistilaisuudesta, jossa nautitaan alkoholijuomia. Lupa- ja valvontamaksuista säädetään valtion maksuperustelain nojalla asetuksella.	Alkoholijuomien nauttiminen on kielletty ”yleisötilaisuudessa” ja ravitsemisliikkeessä. Ilmoitusmenettely poistetaan. Lupamaksuista säädetään asetuksella, mutta valvontamaksuista (vero)lailla.

Hallitusneuvos

Ismo Tuominen

